

ІНТЕРАКТИВНІ МЕТОДИ ЯК СПОСІБ ФОРМУВАННЯ ГОТОВНОСТІ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ДО ПЕДАГОГІЧНОЇ ІМПРОВІЗАЦІЇ

У статті на основі аналізу науково-педагогічної літератури визначено місце інтерактивних методів у процесі формування готовності майбутніх учителів до педагогічної імпровізації.

Ключові слова: інтерактивні методи, педагогічна імпровізація, готовність.

Центральним положенням, визначеним у Національній доктрині розвитку освіти України, є створення умов для розвитку творчої самореалізації особистості, здатної ефективно навчатися і працювати.

Підготовка педагогічних працівників, їх професійне вдосконалення – важлива умова модернізації освіти. Пріоритетними напрямками розвитку освіти є: постійне підвищення якості освіти, оновлення її змісту та форм організації навчально-виховного процесу; запровадження освітніх інновацій та технологій; підвищення рівня професійної підготовки майбутніх учителів.

Відомо, що педагогічна діяльність здійснюється як “вирішення системи завдань” (Ю. Сокольников), у тому числі й незапланованих, вирішення яких забезпечується постійним творчим пошуком учителя, його готовністю миттєво приймати неординарні рішення, тобто імпровізувати.

Під готовністю майбутніх учителів до педагогічної імпровізації ми розуміємо “стійке утворення особистості” (Ф. Гоноболін), у якому інтегровані цінності, знання й уміння, необхідні для здійснення педагогічної імпровізації в навчально-виховному процесі.

Високого рівня готовності можна досягти, як відомо, за допомогою активного (інтерактивного) навчання. Слово “інтерактив” прийшло до нас з англійської від слова “interact”, де “inter” – взаємний і “akt” – діяти. Отже, інтерактивний – здатний до взаємодії, діалогу. Інтерактивне навчання – це спеціальна форма організації пізнавальної діяльності, яка має конкретну, передбачувану мету – створити комфортні умови навчання, за яких кожен студент відчуває свою успішність, інтелектуальну спроможність.

Розробку елементів інтерактивного навчання можна знайти в працях В. Сухомлинського, творчості вчителів-новаторів (Ш. Амонашвілі, Є. Ільїна, С. Лисенкової, В. Шаталова та ін.), теорії розвивального навчання. Однак поза увагою дослідників залишилося питання щодо місця та ролі інтерактивних методів у процесі підготовки студентів до імпровізації.

Мета статті – охарактеризувати інтерактивні методи як спосіб оволодіння майбутніми вчителями знаннями та вміннями педагогічної імпровізації.

Організація інтерактивного навчання, як відомо, передбачає моделювання життєвих ситуацій, використання рольових ігор, спільне вирішення проблеми на основі аналізу обставин і відповідної ситуації [2]. Воно дає

можливість створити сприятливі умови для здійснення навчально-пізнавальної діяльності; виявити та продемонструвати власну ерудицію, творчий потенціал, кмітливість, педагогічну майстерність; ефективно сприяє знаходженню засобів запобігання й розв'язання конфліктних ситуацій.

Під час інтерактивного навчання студенти вчаться бути демократичними, стримано спілкуватися з іншими людьми, критично мислити, приймати неординарні продумані рішення, що необхідно під час педагогічної імпровізації.

Твердження, що “інтерактивні методи є ефективним способом під час оволодіння майбутніми вчителями теоретичними знаннями” [1, с. 9], було взято до уваги на етапі оволодіння студентами знаннями педагогічної імпровізації. Ефективність інтерактивних методів було доведено отриманими результатами. Зокрема, читаючи студенти запам'ятовували лише 12% інформації, слухаючи – 25%, розглядаючи – 35%, слухаючи і розглядаючи – 57%, обговорюючи – 74%, особистий досвід – 85%, спільна діяльність з обговоренням – 90%, навчання інших – 95%.

Під час дослідження передбачалося оволодіння студентами необхідними знаннями про сутність імпровізації, її специфіку, структуру, типи, функції, особливості, взаємозв'язок імпровізації з творчістю, а також її роль у забезпеченні комфортної взаємодії учасників навчального процесу.

З метою оволодіння студентами знаннями з педагогічної імпровізації було створено групу студентів-консультантів, яка активно включалася в процес засвоєння студентами навчального матеріалу. Ними використовувалися такі інтерактивні методи: навчаючи – учусь (“Кожен учить кожного”, “Броунівський рух”), ажурна пилка (“Мозаїка”, “Джиг-со”), робота в парах, ротаційні (змінювані) трійки, карусель тощо.

Під час засвоєння навчального матеріалу студентами здійснювався аналіз отриманої інформації. При цьому вони відповідали на запитання типу:

- чи отримував я таку інформацію раніше?
- чого стосується ця інформація? що я можу з нею робити?
- чи можна вважати, що це те саме, з чим я мав справу вчора чи минулого місяця?
- як часто мені доведеться застосовувати ці знання на практиці?

Викладач зі свого боку повинен був: викласти інформацію своїми словами; навести приклади зі свого власного педагогічного досвіду; показати певні подібні прояви, подібні ознаки в інших явищах і процесах; знайти зв'язок з іншими процесами чи явищами, вже відомими студентам; передбачити деякі наслідки, знайти протилежності.

З метою швидкого, гнучкого й адекватного реагування на щойно створені ситуації студентам у процесі навчання необхідно було оволодіти вміннями педагогічної імпровізації (*уміння, які пов'язані з оцінкою ситуації*): концентрувати та розподіляти увагу, активізувати набуті знання та пошук яскравих, оригінальних рішень у непередбачених ситуаціях і способів їх реалізації, миттєво адекватно оцінювати педагогічні проблеми, шви-

дко й невідкладно реагувати на запитання, репліки, вчинки учнів, органічно діяти в мінливих обставинах діяльності; *уміння, що посилюють ефективність педагогічної імпровізації*: перевтілюватися, неординарно мислити, передбачати ситуації, які можуть викликати імпровізацію, оцінювати учня, зацікавлювати й залучати його до імпровізації, викликати в нього необхідну реакцію, комунікативні вміння (вербальні та невербальні).

З метою формування в майбутніх учителів умінь педагогічної імпровізації використовувалися такі інтерактивні методи:

– “ділова гра” у рамках конкретної теми уроку, конкретного навчального матеріалу, нового навчального матеріалу, факультативних занять, виховної роботи з учнями різного віку, який сприяє формуванню в майбутніх учителів умінь і навичок ефективного використання методів і прийомів навчання;

– “дерево рішень”, який допомагає студентам проаналізувати та краще зрозуміти механізми прийняття складних педагогічних рішень. Для цього викладачеві необхідно: 1) вибрати проблему, дилему, що не має однозначного рішення; 2) запропонувати майбутнім учителям необхідну для розв’язання проблеми інформацію для домашнього читання; 3) підготувати зразок “дерева рішень”; 4) сформулювати проблему для вирішення, визначити її суть і записати на дошці, заповнюючи схему; 5) дати необхідну додаткову інформацію щодо проблеми (час для її пошуку, перегляду, якщо це було домашнім завданням); 6) запитати в студентів, чи дійсно хочуть розв’язати поставлене завдання люди, яких воно стосується? Якщо проблема важлива й актуальна, процес може продовжуватися. Необхідно попросити пояснень, чому сторони прагнуть її розв’язання; 7) вирішити методом “мозкового штурму” шляхи та варіанти вирішення завдання. На цьому етапі жоден з варіантів рішення не може бути неправильним. Важливо набрати якомога більше ідей; 8) обговорити кожен з варіантів рішень. Що позитивного чи негативного для кожної зі сторін він містить? Таким чином можна відхилити частину ідей і залишити 2–3; 9) поділити студентів на малі групи і запропонувати кожній заповнити схему. Група повинна шляхом обговорення прийти до одного варіанта рішення. Якщо єдності немає, можна застосовувати голосування; 10) вислухати кожне запропоноване групами рішення. Потім проводиться обговорення. Можна провести голосування всієї групи для вибору одного з варіантів подальших дій розв’язання;

– “ПРЕС”, який навчає майбутніх учителів виробляти та формулювати аргументи, висловлювати думки з дискусійного питання у виразній і стислій формі, переконувати інших тощо. Він використовується при обговоренні дискусійних питань і при проведенні вправ, у яких потрібно зайняти й чітко аргументувати визначену позицію з проблеми, що обговорюється.

Також студенти обговорювали та розігрували конфліктні ситуації, які вимагають від учителя умінь імпровізувати. Акцент було зроблено на процес вибору адекватного рішення, який здійснювався поетапно: а) усвідомлення завдання, умов справи, урахування інтересів, потреб, бажань особистості; б) проникнення в сутність предметів і явищ; в) прийняття рішення на основі прогнозування наслідків вибору, під час якого студенти

враховували: розуміння того, що добре і що погано; усвідомлення способу дії в ситуації вибору; власні неусвідомлені бажання; реальні можливості та наслідки; поєднання усвідомлення з бажанням діяти.

Особливе місце в процесі формування готовності майбутніх учителів до педагогічної імпровізації посідало розігрування ситуацій за ролями. При цьому використовувалися інтерактивні методи “Рольова гра”, “Програвання сценки”, “Драматизація”. Доречність їх застосування полягає в тому, що студенти вживаються в запропоновану ситуацію із життя чи виробничої практики та виконують одну або кілька ролей з елементами імпровізації в установлених межах.

Мета рольової гри – визначити ставлення до конкретної навчальної ситуації, набути досвіду шляхом гри, допомогти навчитися через досвід і почуття. Рольова гра використовувалася для отримання конкретних навичок поведінки в непередбачених ситуаціях навчально-виховного процесу.

Ситуації для розігрування бралися зі спеціально створеної “Скриньки імпровізацій”, яка давала змогу студентам краще зрозуміти сутність, значення та роль педагогічної імпровізації в роботі вчителя, активно вносити майбутнім учителям ідеї власного розв’язання ситуації, проявляючи при цьому ерудицію, кмітливість, творчий потенціал. Розігрування конкретної ситуації зі “Скриньки імпровізацій” за ролями допомагало студентам виробити власне ставлення до неї, набути досвіду, сприяло розвитку уяви і навичок критичного мислення, вихованню спроможності знаходити й розглядати альтернативні можливості дій.

Висновки. Таким чином, проведене дослідження доводить ефективність використання інтерактивних методів у процесі формування готовності майбутніх учителів до педагогічної імпровізації, оскільки вони сприяють оволодінню студентами теоретичними знаннями з імпровізації та вмінням негайно реагувати на щойно створені проблемні ситуації навчально-виховного процесу.

Список використаної літератури

1. Сучасний урок. Інтерактивні технології навчання : наук.-метод. посіб. / [О.І. Пометун, Л.В. Пироженко ; за ред. О.І. Пометун]. – К. : А.С.К., 2006. – 192 с.
2. Ксендзова Г.Ю. Перспективные школьные технологии / Г.Ю. Ксендзова. – М. : Педагогическое общество России, 2000. – С. 76.

Башкир О.И. Интерактивные методы как способ формирования готовности будущих учителей к педагогической импровизации

В статье на основании анализа научно-педагогической литературы обозначено место интерактивных методов в процессе формирования готовности будущих учителей к педагогической импровизации.

Ключевые слова: интерактивные методы, педагогическая импровизация, готовность.

Bashkir O. Interactive methods as a way of forming the future readiness of teachers to the teaching of improvisation

On the basis of the analysis of scientific and educational literature the place of interactive methods in formation of future teachers' readiness to improvisation was defined in the article.

Key words: interactive methods, teaching improvisation and preparedness.